

Országos Szakiskolai Közismereti Tanulmányi Verseny

2010/2011

IRODALOM – MAGYAR NYELV ÉS HELYESÍRÁS

I. (iskolai) forduló

2010. december 13.

Javítási útmutató

1. feladat

(12 pont)

Gárdonyi Géza novellájában szerepelnek az alábbi – ma már ritkábban használt – szavak. Keresse meg a felsorolásban a jelentésüket, és írja a megfelelő szó mellé! Vigyázat, van egy kakukktojás!

*hosszú gyapjúköpeny, kegyelem, karácsonyt megelőző négy hét, lelkész
egyházi szertartáson segédkező fiú, tintatartó, füzet, egyházi ének, költő, kolostor,
templomi helyiség, tornác (ház bejárata előtt), dohánytartó*

pitvar: tornác (ház bejárata előtt)

irka: füzet

kalamáris: tintatartó

ministráns: egyházi szertartáson segédkező fiú

sekrestye: templomi helyiség

plébános: lelkész

zsoltár: egyházi ének

advent: karácsonyt megelőző négy hét

malaszt: kegyelem

klastrom: kolostor

poéta: költő

suba: hosszú gyapjúköpeny

2. feladat

(2 pont)

Mit jelent a novella címe, roráté?

hajnali mise

3. feladat

(4 pont)

Hogyan festett száz évvel ezelőtt egy tanterem? Idézza fel a novella egyik helyszínéül szolgáló iskolai termet, válaszoljon 4-5 összefüggő mondatral!

Összefüggő mondatokban (1)

Nincs a szövegben durva helyesírási hiba (1)

A válasz koherens a kérdéssel (nem feltétlenül a novellában leírtak alapján) (2)

.....

.....

.....

4. feladat

(4 pont)

Mit csinálnak a történetben a gyülekező gyerekek?

4 cselekvést, példát kell megemlíteni (pl.: fát hoznak, begyűjtanak a kályhába, tollat próbálnak ki, gyertyát gyűjtanak), példánként 1-1 pont.

5. feladat

(2 pont)

A *masina* szó mai jelentése: gép, gépezet. A novellában azonban egy ma már elavulóban lévő jelentése szerepel. Az idézet segítségével találja ki, mi lehet ez!

„– Hoztál? – kérdi egyszerre három hang is a sötétben.

– Hoztam – feleli az érkezett hangja –, kinél van masina?

Masina minden gyereknél van télen – nyáron. Az egyujjnyi kis gyertyamaradék meggyújtódik, és a kályha vállára tevődik.”

masina: gyufa vagy gyufaszál

6. feladat

(2 pont)

Egy különleges költői kép is olvasható Gárdonyi Géza történetében: „*a templom tele van már subával*”. Az emberek otthagyták volna a templomban az egyik téli ruhadarabjukat? Értelmezze saját szavaival a mondatot!

A suba az azt viselő embereket jelenti, akik olyan sokan vannak, hogy megtelik velük a templom. [Aki a szóképet (metonímia, esetleg szinekdoché) nevezi meg, de nem helyes az értelmezése, megkaphatja a 2 pontot.]

7. feladat

(15 pont)

Olvassa el Petőfi Sándor versét!

TÉLI VILÁG

Megölte valaki magát,
Az hozta ezt a rút időt.
Fuj a szél, táncol a tányér
A borbélyműhelyek előtt.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

A napszámos, napszámosné
Tuskót fűrészsel és hasít;
Daróc pólyában gyermekök
A szélvésszel versenyt visít.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Jár nagy léptekkel föl s alá
A katona az őrhelyen,
És számlálgatja lépteit;
Kínjában mást mit is tegyen?
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

A hosszulábu drótostót
Kopott gubáját cepeli;
Az orra érett paprika,
S hidegtől folynak könnyei.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Barangol a vándorszinész
Egy falutól a másikig;
Meleg ruhája nincs ugyan,
De mindazáltal éhezik.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.
Hát a cigány?... vacog foga
A rongyos sátorok alatt;
Kopogtat a szél és bemegy,
Bár a cigány nem szól: szabad!
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Megölte valaki magát,
Az hozta ezt a rút időt.
Fuj a szél, táncol a tányér
A borbélyműhelyek előtt.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

(Pest, 1845. február.)

A versben minden versszak egy-egy életkép. Jellemezze a kiemelt versszakokat az alapján, hogy kik szerepelnek benne és mi a történetük!

2. versszak

szereplő(k): napszámos, napszámosné..... (1)

történet: Fát vágnak, van egy gyerekük, aki hangosan sír bent a házban. (2)

.....

3. *versszak*
szereplő(k): katona (1)

történet: Ört áll, nagyon fáradt már, szeretne hazamenni, elege van a munkából. (2)
.....

4. *versszak*
szereplő(k): drótostót (1)

történet: Nagyon fázik, de haladnia kell, cipeli a nehéz kabátját, vagy a hidegtől
vagy bánatában sír..... (2)

5. *versszak*
szereplő(k): vándorszínész..... (1)

történet: Nagyon fázik, nagyon éhes, meleg ruhája sincs, de mennie kell faluról fa-
lura. (2)

6. *versszak*
szereplő(k): Cigány (1)

történet: Ő is fázik, sátorban lakik, azt majdnem elviszi a szél. (2)
.....

8. *feladat* (1 pont)

Minden versszak refrénre végződik: „*Hol a boldogság mostanában? / Barátságos meleg szobá-
ban*”. Mi a szerepe a az ismétlődő refrénnek?

mege erősítés, hangsúlyozás
.....

9. *feladat* (10 pont)

Írjon 6–7 mondatos fogalmazást a boldogságról!

Helyesírás:

- legfeljebb központoszási hibák fordulnak elő (3)
- tulajdonnevek írása, magánhangzók időtartama pontatlan..... (2)
- legfeljebb 1 durva hibát vét (ly-j tévesztés, mássalhangzó időtartamának jelölése, igekö-
tös igék írása, hasonulás)..... (1)
- 1-nél több durva hiba..... (0)

Szövegalkotás:

- összefüggő, koherens szöveg (2)
- nem tagol megfelelően, nincs befejezés, nem előrehaladó a szöveg, de a terjedelmi köve-
telménynek eleget tesz (1)

Nyelvhelyesség:

- elvárható köznyelvi stílus, szóhasználat..... (2)
- legfeljebb 1 szleng kifejezés (1)
- 1-nél több szleng vagy durva kifejezés használata..... (0)

Terjedelem:

- 6–7 teljes mondat (2)
- 4–5 mondat (1)
- 1–3 mondat (0)

Íráskép:

- rendezett, jól olvasható (1)
- rendezetlen, kusza, nehezen olvasható (0)

Olvassa el figyelmesen a szöveget, majd oldja meg az utána következő feladatokat!

A hagyományos paraszti társadalom kalákában végzett munkáiról

A kalákában végzett munka, ahol vegyesen előfordulnak különböző korosztályok, korcsoportok, nyilvánvalóan azt is elősegítette, hogy a hagyományos gondolkodásmódba betagoódjanak. Azt figyeltem meg, hogy az egyén a születésétől fogva mindig alá volt rendelve egy kisebb vagy nagyobb közösség akaratának. Sokszor gondolok arra, hogy ha manapság balladákat írnának azokról a szörnyűségekről, amik körülöttünk történnek, akkor reggeltől estig balladákat lehetne fogalmazni. És nem véletlen az, hogy évszázadokig éltek olyan történetek, melyek egy-egy esetre vonatkoztak, mert ezek az esetek olyan ritkák voltak. A közösségnek olyan erős volt ez a szabályozó szerepe, hogy nem engedte meg azt. ...

A fonóra visszatérve: aki nem volt ott időben, azért elmentek, kikolompolták, megszegyenítették, mert nem volt pontos. A következő alkalommal már nem merete azt a kockázatot vállalni, hogy ne legyen ott időben. Másik példa: azokat a lányokat, akik lusták voltak, szintén megszegyenítették. A fonóban a szöszbe rejtették a kulcsot, s ha túl sokára esett le, bizony azt jelentette, hogy a lánynak nem jár fürgén az ujjja.

Egy-egy ilyen megszegyenítő megnyilvánulás nyilván elegendő volt ahhoz, hogy a szabályokat tudja, és a rendet elfogadja. ...

Akármelyik munkáról beszélünk, megszabott ideje volt. A fonó pl. ősszel kezdődött, és farsang idején fejeződött be. Az len áztatását is közösen végezték. Azt sem feledhetjük, hogy nagyon racionálisan osztották be a feladatokat, munkákat. Mindennek meghatározott ideje volt, ami persze az önellátásból fakadt. Voltak tiltó napok, amikor a gazda vagy a gazdasszony nem végezhetett bizonyos munkákat, mert ez is be volt szabályozva. Ünnepeken nem szabadott szőni-fonni, tilos volt dolgozni. Elgondolkodtató, hogy háztartási gépek nélkül is be tudták osztani az idejüket. ...

Manapság éppen ünnepeken dolgozunk a legtöbbet, mert akkor van szabadidőnk. Nagyon ésszerű volt ez a régi szabály. Ma sokszor túl fáradtak vagyunk már, mire ünnepelnénk.

Király-Nagy Éva beszélgetései Tátrai Zsuzsa néprajzkutatóval a Civil Rádióban (részletek)

A következő feladatokban egy kérdéshez több helyes válasz is tartozhat.

10. feladat

(4 pont)

Karikázza be a helyes válasz(ok) betűjelét, a többi szövegét húzza át!

A) Milyen pozitívumai voltak a paraszti társadalomban a kalákában végzett munkának?

- a) kialakult a munkamegosztás
- b) elősegítette a hagyományok ápolását
- c) megszabott ideje volt
- d) ünnepeken együtt dolgozhattak
- e) elfogadtatták az emberekkel a közösség szabályait

B) Mit csináltak a fonóban?

- a) kukoricát hántottak
- b) vásznat szöttek
- c) tollat fosztottak
- d) terítőt hímeztek
- e) fonalat sodortak

11. feladat

(2 pont)

Milyen szókapcsolattal fejeztük ki az előző feladatban felsorolt paraszti munkákat?

- a) predikatív
- b) tárgyas
- c) jelzős
- d) határozós

12. feladat (2 pont)

Mely jelzőket tehetnénk az évszázadokig emlékezetes történetek elé a szöveg alapján az alábbiak közül?

- a) vidám b) szörnyű c) ritka d) szomorú e) felemelő

13. feladat (2 pont)

Melyik szó nem melléknév az előbbi jelzők közül? Írja le a szót a vonalra, és határozza meg a szófaját!

felemelő szófaja: melléknévi igenév

A következő feladatok is a hagyományokhoz kötődnek.

14. feladat (6 pont)

Mely névnapokhoz kapcsolódnak az alábbi történetek? Egészítse ki a mondatokat a nevekkel!

Luca... napján kezdték el faragni a háromlábú széket, úgy, hogy minden nap csak egyetlen műveletet szabadott rajta elvégezni, de december 24-én estére készen kellett lennie.

Ezen a napon azért nem nyúltak a rokkához, mert ...Borbála... bedobná az ablakon az orsót, a fonál kóccá válna, és a marhák lábára tekeredne, azok pedig megsántulnának.

András... napján a lányok böjtöltek, csak három szem búzát ettek, három csepp vizet ittak, s akkor megálmodták, hogy ki lesz a férjük.

15. feladat (8 pont)

Az alábbi sorokban néhány helyesírási hiba maradt. Húzza alá a hibákat, s írja le helyesen a hibásnak tartott szavakat az alattuk lévő vonalra!

A Dunán-túlon a legények jártak láncos bottal és köcsög dudával felszerelve olyan

Dunántúlon.....köcsögdudával
házakhoz, ahol eladólány volt, és elénekelték varázs éneküket. Ennek

eladó lány varázséneküket

egyik állandó motívuma a termékenységhívás: a gazdának és háza népének

állandó..... motívuma

jóegészséget, vagyont kivántak.

jó egészséget..... kivántak

16. feladat (7 pont)

Ünnepi válogatás. Hogyan írjuk helyesen? Húzza alá minden sorban a jó megoldást!

- a) Kellemes Karácsonyi Ünnepeket! Kellemes karácsonyi ünnepeket!
b) Január 1-jén újévet kezdünk. Január 1-én új évet kezdünk. Január 1-jén új évet kezdünk.
c) Január elseje Újév napja. Január 1-je újév napja. Január elseje új év napja.
d) regölés regölés

e) Boldog Újévet Kívánok!	<u>Boldog új évet kívánok!</u>	Boldog újévet kívánok!
f) <u>betlehemes játék</u>	Betlehemes játék	bethlehemes játék
g) karácsonyfa gyertya	karácsonyfa-gyertya	<u>karácsonyfagyertya</u>

17. **feladat** (6 pont)

A becézés régi szokás. Írja a felsorolt becenevek mellé a hozzájuk tartozó helyes utóneve(ke)t!

- a) Eta: *Etel, Etelka*
b) Oti: *Otília, Ottó*
c) Borcsa: *Borbála*
d) Franci: *Ferenc, Franciska*
e) Vica: *Éva*
f) Pityu: *István*

18. **feladat** (5 pont)

Soroljon fel öt szimbólumot, amelyek a téli ünnepekörhöz kapcsolódnak!

Mikulás-csizma, virgács, kalács, szán, rénszarvas, karácsonyfa, gyertya, boa, malac, pezsgő, cillinder, csillámok, csillagszóró stb.

19. **feladat** (3 pont)

Címezze meg szabályosan az alábbi borítékot!

Víg Alma Ágfalva Gyertya utca 2. 9999	
	Téli Miklós <u>Fenyőváros</u> Csillag utca 8–10. 1111

A szövegek elhelyezése és elrendezése a fenti (1-1 pont), hibátlan központosítás (1)

20. feladat

(3 pont)

Írjon egy szellemes újévi köszöntőt! Legalább 20 szóból álljon, és a sorvégek rímeljenek!

Egy példa:

Ma van az év utolsó napja, a hírt mindenki SMS-ben kapja.

Kopogtat az új év, már csak néhány óra, ne gondolj most másra, csak a szépre, jóra!

Szellemesség (1)

Terjedelem (1)

Rím (1)

Ha durva helyesírási vagy kifejezésbeli hibákat tartalmaz a köszöntő, 1 pontot le kell vonni!